

ÚKOLY NA ÚSEKU ODBORNÉ VÝCHOVY V BOJI ZA DOVRŠENÍ VÝSTAVBY SOCIALISMU*)

VÁCLAV HENDRYCH, nositel Řádu práce,
ministerstvo školství a kultury

Hlavní událostí posledního roku byl XI. sjezd Komunistické strany Československa. XI. sjezd naší strany schválil na svém závěrečném zasedání historické usnesení, které je vyjádřeno heslem: Dovědit výstavbu socialismu v naší vlasti. XI. sjezd naší strany mohl tuto smělou perspektivu vytyčit proto, že byly v naší zemi pod vedením strany vybudovány základy socialismu, že se během trvání lidově demokratického řádu upevnila moc dělnické třídy ve svazku s rolnictvem a ostatními pracujícími a že v celém našem národním hospodářství mají naprostou převahu socialistické výrobní vztahy. Splnění úkolů zajišťujících dovršení socialistické výstavby bude dovršeno především podstatným zvýšením produktivity práce při využití nejnovějších poznatků vědy a techniky. Je známou skutečností, že o růstu a úrovni produktivity práce rozhoduje především člověk, jehož úkolem je nejenom vyrobit nové mechanismy a nejvýkonnější stroje, ale především všech výrobních prostředků dokonale využívat a organisovat výrobu tak, aby bylo dosaženo maximální efektivity. Má-li člověk svou práci zajistit podstatné zvýšení produktivity práce, musí mít nejenom k dispozici moderní stroje a mechanismy, ale aby jich mohl využít, musí být řádně na svou práci připraven. Úroveň jeho teoretických i praktických znalostí musí být proto plně na výši. Jeho již značně uvědomělý postoj k práci se musí dále zlepšovat, jeho kolektivní citění se musí v procesu výroby neustále upevňovat, protože čím dál tím víc nerozhoduje o úspěchu splnění plánu vynikající jednotlivec nebo malý kolektiv, ale co nejširší kolektiv dělníků, mistrů, techniků, inženýrů, agronomů, administrativních pracovníků, zdravotníků, celá společnost.

Vezměme například tu část směrnic naší strany, které ukládají zvýšit průmyslovou výrobu do roku 1965 téměř dvojnásobně, přesně o 90—95 % ve srovnání s rokem 1957. To znamená, že naše národní hospodářství má dosáhnout šestinásobku produkce r. 1937. Co například znamená zvýšení výroby oceli na 9,7 mil. t v r. 1965, vynikne ze srovnání výroby u nás s výrobou v nejvyspělejších kapitalistických státech. Tak v roce 1956 se tavilo ročně v Německé spolkové republice 22 mil. t oceli, ve Velké Británii 20 mil. t, ve Francii 12 až 13 mil. t, v Itálii 5,5 mil. t atd. Přitom do r. 1965 nelze v těchto státech očekávat vzrůst výroby větší než o 20—25 procent. Výroba oceli ve Spojených státech amerických naopak během loňského roku vykazuje značný pokles. Zatím co v roce 1957 vyráběly USA zhruba 10 miliónů t oceli měsíčně, vyrobily v roce 1959 pouze 6 miliónů t

*) Pod pojem odborná výchova zahrnují odborná učiliště, učňovské školy a odborné školy.

měsíčně. Vezmeme-li v úvahu výrobu oceli na 1 obyvatele u nás v roce 1965 a srovnáme-li tuto výrobu s předpokládanou výrobou na 1 obyvatele v nejvyspělejších kapitalistických státech, zjistíme, že ČSR bude v těchto ukazatelích na jednom z prvních míst na světě.

Výroba chemického průmyslu se má např. zvětšit dvaapůlkrát, z toho výroba plastických hmot čtyřikrát, výroba umělých vláken na 90—95 tisíc tun. Těžba uhlí stoupne ze 73,2 mil. t v r. 1957 na 113 mil. t v r. 1965, výroba elektřiny ze 17,7 miliardy kWh na 38 miliard kWh, stavební výroba o 80 %, doprava o 95 %, strojírenská výroba o 130 %, zemědělská výroba o 40 %, výroba potravin také o 40 %.

Smyslem všech opatření ke zvýšení průmyslové i zemědělské výroby je péče o člověka, o stálé zvyšování životní úrovně. Na úseku osobní spotřeby dojde např. ke zvýšení o 45 %, dodávky masa na trh se mají zvětšit o 40 %, drůbeže o 190 %, mléka o 58 %, vajec o 48 %. Počet televizních koncesí stoupne ze 172 800 na 1 400 000 atd.

Směrnice XI. sjezdu KSČ také ukládají postavit během třetího 5LP půl miliónu bytů. Tímto tempem výstavby by byl do r. 1970 v podstatě vyřešen bytový problém. Přihlédneme-li k těmto číslům, objeví se Československo ve světových tabulkách až na nepatrnou výjimku vždy mezi prvními 10 státy na světě. Vezmeme-li za základ výrobu na jednoho obyvatele, postoupíme ještě více. Co může být lepším důkazem o životaschopnosti socialismu než několikanásobně větší tempo růstu výroby ve srovnání s kapitalistickými státy. Splněním těchto úkolů přispěje naše republika značným podílem k celkovému vítězství socialismu nad kapitalismem v mírovém soutěžení.

Je jasné, že na splnění těchto grandiosních úkolů našeho národního hospodářství se musí podílet celá společnost. Učňovským školám, odborným učilištím a odborným školám připadá odpovědný úkol, neboť tato výchovná zařízení mají zajistit pravidelný přísun mladých, co nejlépe připravených hochů a děvčat pro všechna odvětví našeho národního hospodářství, mladé dělníky a dělnice, zemědělské pracovníky, techniky, úředníky, agronomy, zdravotníky, plánovače, účetní atd. To, že učňovskými školami a odbornými učilišti prochází již nyní ročně více než 100 tisíc mládeže, a odbornými školami přes 30 000 mladých lidí, připravujících se pro povolání, jen podtrhuje velikou odpovědnost všech pracovníků učňovských škol a odborných učilišť i odborných škol všech druhů. Bez soustavného studia ekonomických otázek výstavby socialismu by tito pracovníci nemohli správně zajišťovat výchovu nových směn mladých dělníků a techniků podle skutečných potřeb jednotlivých odvětví.

Zvyšování výroby na jednoho obyvatele je výrazem našich snah v soutěžení dvou společenských systémů v současné etapě vývoje společnosti. To znamená, že hlavním úkolem je i nadále rozvoj socialistického hospodářství, další růst výrobních sil a socialistických výrobních vztahů. Prvořadý význam ekonomické stránky v budování socialismu však neznamená, že ostatní důležité činitele vytvářející socialistickou společnost a podmínky jejího života ustupují do pozadí. V souvislosti s rozvojem materiální základny socialistického hospodářství trvale vzrůstá také význam ideologické stránky výstavby socialismu. Proto také XI. sjezd naší strany vedle

úkolů dovršit výstavbu socialismu v naší vlasti výrazně vyzvedl též otázku dovršení kulturní revoluce jako neodlučné součásti dovršení socialistické výstavby, neboť bez souběžného řešení ideologických a kulturních problémů je nemyšlitelné vybudování socialistické společnosti. K hlavním úkolům kulturní revoluce patří vedle demokratizace vzdělání, zvyšování vzdělanosti a kulturní úrovně lidu též péče o výchovu socialistické inteligence.

Pro oblast odborného školství z toho vyplývají velmi závažné úkoly jak kvantitativní, tak i kvalitativní. Uvážíme-li, že dalšího výrazného zvýšení výroby v celém národním hospodářství máme dosáhnout bez možnosti začleňovat do výrobního procesu ve zvýšeném počtu nové pracovní síly, je nutné, aby nejen podstatně stoupla kvalita pracovníků, kteří dnes již ve výrobě pracují, ale musí též podstatně stoupnout zejména úroveň přípravy budoucích pracovníků, tj. mládeže, která se připravuje pro povolání jednak v učebním poměru, jednak na různých typech odborných škol.

Odborné školství má tyto úkoly:

1. Vychovávat a připravovat učně v učebním poměru pro práci kvalifikovaného dělníka. To je úkol odborných učilišť a učňovských škol.
2. Vychovat v řádném i mimořádném studiu středně technické pracovníky a mistry systémem kursů, což je úkolem odborných škol.

Odborná učiliště a učňovské školy

Organizací výchovy učňů pro všechna odvětví národního hospodářství plní socialistický stát jeden z důležitých úkolů plánovité reprodukce dělnické třídy. Zajištění kvalifikovaných dělníků pro všechna odvětví materiální výroby, dopravy a služeb je jedním z životně důležitých úkolů rozvoje socialistického národního hospodářství. Zvláště důležitá je právě příprava pracovníků, kteří se bezprostředně podílejí na výrobě hmotných statků, to znamená příprava kvalifikovaných dělníků. Dnes zahrnuje organizovaná výchova dělnické mládeže 36 % veškeré mládeže, která dokončila povinnou školní docházku. Organizovaná výchova mládeže bude v příštích letech ještě dále stoupat. V pracovním poměru se bude procento mládeže neustále snižovat, protože v souladu s možnostmi našeho národního hospodářství budeme usilovat o to, aby veškerá mládež, která nepokračuje ve studiu na všeobecně vzdělávacích a odborných školách, se připravovala pro povolání v učebním poměru. Socialistická společnost řeší úkol reprodukce pracovních sil plánovitě v souladu s potřebami rozvoje všech odvětví národního hospodářství, rozdělováním zdrojů mládeže do jednotlivých odvětví a její přípravou pro ta povolání, která bude po ukončení učebního poměru v různých odvětvích zastávat. Plánovitá reprodukce pracovních sil musí uspokojit nároky národního hospodářství nejen kvantitativně, ale i kvalitativně, neboť stálý růst technické úrovně výroby je možno zajistit jen neustálým růstem kulturně technické úrovně přípravy mladých dělníků. Stupeň zručnosti současného obyvatelstva tvoří vždy, jak ukazuje Marx, předpoklad veškeré výroby, tudíž hlavní akumulace bohatství. Výchova dorostu v učebním poměru, která se dotýká převážné většiny mládeže, stává se důležitým úkolem lidově demokratic-

kého státu, součástí jeho hospodářsko-organizačního a kulturně výchovné funkce. Bylo by však nesprávné zužovat pojem státní péče o výchovu učňovského dorostu jen na organizační útvary, které jsou bezprostředně řízeny některým orgánem státní správy.

Jaká byla organizace přípravy učňovského dorostu do vydání učňovského zákona v prosinci 1958?

V období výstavby a přestavby národního hospodářství během prvního 5LP bylo třeba urychleně odstranit hlavní disproporce, které byly dědičtím kapitalistického hospodářství v první republice, a to i na úseku pracovních sil. V klíčových odvětvích zůstával vysoký věkový průměr dělníků a klesal počet kvalifikovaných pracovních sil. Pro tato odvětví bylo nutno urychleně zajistit stálé a kvalifikované pracovní síly, hlavně v hornictví a hutnictví. Tyto potřeby dále vzrůstaly výstavbou nových závodů a rozšiřováním kapacit závodů dosavadních. Výchova učňů byla proto soustředována do nejlépe vybavených podniků, kde pro ni byly relativně nejlepší předpoklady. Při těchto podnicích se zřizovala učební zařízení, jež školila dorost i mimo rámec mateřských závodů. Pro klíčová odvětví národního hospodářství byla organizována příprava učňů v systému státních pracovních záloh, pro ostatní odvětví byl dorost přímo školen podniky převážně pro jejich vlastní potřeby.

V současné době se mnoho podniků vybavuje novou technikou a zdokonaluje se organizace výroby. Tak vznikají možnosti zabezpečit dobrou přípravu učňovské mládeže v dalších podnicích. Úspěchy socialistické výstavby, projevující se v růstu výrobních sil a morálně politické jednoty naší společnosti a růst zkušeností pracovníků v řízení, vytvářejí podmínky pro nahrazení zaostávajících forem a metod řízení národního hospodářství novými formami. S širokou pravomocí podniků nebyl proto nadále slučitelný centralizovaný způsob řízení a provádění přípravy učňovského dorostu. Nejednotnost této přípravy se dostávala stále více do rozporu s potřebami jejího zkvalitnění a z hospodárnění. Vedle skutečností působících objektivně, byly v přípravě učňovského dorostu též nedostatky subjektivního charakteru. Bez ohledu na různost podmínek i požadavků byl zaváděn vesměs skupinový výcvik. Přes možnosti využití individuálního způsobu přípravy a účelného rozmístění mládeže do blízkých podniků v okolí bydliště rodičů docházelo vlivem centralizované organizace přípravy dorostu k neúměrnému rozšiřování internátní výchovy. Tím se nadměrně zvyšovaly i náklady na přípravu učňů.

Nedostatky v přípravě mládeže pro povolání se zabývalo zasedání ÚV KSČ v červnu r. 1957. Usnesením ÚV KSČ na tomto zasedání byly vytyčeny hlavní zásady dnešní organizace výchovy učňů, které se staly také základní směrnicí pro vypracování učňovského zákona. Do popředí vystupuje snaha, aby organizovaná výchova v učebním poměru byla zajištěna veškeré mládeži, která dále nepokračuje ve školní docházce a aby na její přípravě se podílely vedle orgánů školské správy též podniky a jiné resorty, aby se tak výchova příštích generací stala skutečně věcí celé naší společnosti a pokud jde o výchovu učňů, aby to bylo nejen věcí výchovných pracovníků, ale především celého kolektivu závodů i podniků. Protože při provedení decentralizačních opatření byla podnikům ve výchově

svěřena rozsáhlá pravomoc a odpovědnost, byla k zajištění jednotného řízení vložena hlavní odpovědnost za výchovu dorostu pro dělnická povolání na ministerstvo školství a kultury. Výchova dorostu pro dělnická povolání se tak dostává do nové etapy, která má zajistit podstatné zlepšení přípravy této mládeže.

Učební doba, po kterou setrvává učeň v závodě nebo v učebním zařízení, je významnou částí jeho života, neboť klade základy k vytváření osobnosti socialistického dělníka, vedoucí síly naší společnosti. Mládež se během učební doby připravuje na plnění budovatelských úkolů společnosti v nejrůznějších odvětvích našeho národního hospodářství. Charakteristickým rysem výchovy mládeže v učebním poměru je to, že se koná v přímém pracovním procesu, v němž jsou vytvářeny materiální hodnoty. Učňovská zařízení tak poměrně nejlépe z dosavadních typů školských výchovných zařízení vyhovují požadavku co nejtěsněji spojit školu se životem, vyučování s výrobní prací žáků.

Výchovný proces má tři složky: a) odborný výcvik, b) vyučování všeobecně vzdělávacím předmětům a odborné teorii, c) mimoškolní a mimo- pracovní výchovu.

Odborný výcvik je považován za hlavní část výchovného procesu, neboť poskytuje učňům možnost přímé účasti na výrobní a hospodářské činnosti podniků a činí tak jejich práci společensky významnou. Je též důležitým činitelem ovlivňujícím politické uvědomění a vztah ke společnosti, i když vytváření socialistického uvědomění učňovské mládeže a jejího třídního vědomí vyžaduje soustavnou, trpělivou, promyšlenou a výchovně účinnou přesvědčovací práci. Tím, že odborný výcvik učňů je prováděn na užitečné produktivní a hospodářské činnosti, vede učně k odpovědnosti za výsledek jejich práce. Podmínkou úspěšné výchovy učňů však je zabezpečení vhodné a učebním cílům odpovídající produktivní a společensky užitečné práce.

Zařízení pro výchovu učňů mají dobré podmínky a některé dobré zkušenosti při uskutečňování teze o spojení teorie s praxí. Přitom je důležité uplatňovat též zásadu, aby učeň, příští kvalifikovaný dělník, nebyl pouze seznamován s prací zvoleného oboru, ale aby se též seznamoval a skutečně žil v prostředí, ve kterém po vyučení bude pracovat. Nejde tedy u učňovského školství jen o to, spojit vyučování s výrobní praxí, ale zajistit spojení výchovy učňů s denním životem závodů. Proto je důležitá též forma organizace odborného výcviku, která musí odpovídat těmto požadavkům tak, aby se možnosti tohoto spojení během učební doby maximálně využilo. Dosavadní organizace výchovy však tomuto požadavku plně neodpovídala. Soustava výchovy k povolání byla dosud převážně organizována na zásadě skupinového výcviku, v samostatných, od závodů oddělených dílnách a učilištích, zatím co na individuální výcvik přímo v provozech závodů u kádrových dělníků bylo pohlíženo jako na formu překonanou a neúčinnou. Proto došlo v minulosti k přílišnému zřizování samostatných dílen, odtržených od provozů závodů. Důsledkem toho byl nadměrný vznik speciálních výchovných zařízení a neúměrný vzrůst finančních nákladů. Organizace skupinového výcviku v převážném rozsahu učební doby byla prováděna proto, že má v důsledku oddělení od

normálního provozu nesporně mnoho výhod, neboť umožňuje soustředit se především na výchovnou péči a zaměřit ji nejúčinnějším směrem. Je proto účinným prostředkem pro výchovu, zvláště na počátku učební doby. Jestliže však trval skupinový výcvik v samostatných dílnách celou učební dobu, stával se poutem, které znemožňovalo, aby učni rozvíjeli základní odborné poznatky na provozním pracovišti a aby si zvykali na skutečné pracovní prostředí. Návyk na prostředí, který je možno vytvořit jen delším a trvalejším pobytem učňů na pracovišti, je též důležitou podmínkou pro setrvání učňů v povolání i po ukončení učební poměru. Vhodně vybrané pracoviště pro individuální výcvik u kádrových dělníků je také důležitou podmínkou pro výchovu k lásce ke zvolenému povolání. Nová soustava by měla umožnit, aby všude tam, kde a kdy má skupinový výcvik svoje přednosti, tj. hlavně na počátku učební doby, zůstal zachován, ale aby s blížícím se koncem učební doby přecházel postupně ve výcvik individuální na provozních pracovištích závodu. Jestliže v nejbližší minulosti bylo mnoho vykonáno pro zlepšení skupinového výcviku po stránce technické i metodické, je třeba v budoucnosti vytvořit všechny podmínky, aby i individuální výcvik se stal úspěšným prostředkem k výchově dorostu pro dělnická povolání.

Perspektiva, vytyčená XI. sjezdem naší strany a dále rozpracovaná v usnesení ÚV KSČ z dubna letošního roku, aby do roku 1970 získala převážná většina mládeže úplné středoškolské vzdělání, klade velký důraz na obsah i rozsah všeobecného i odborného teoretického vzdělání, který je nutno stanovit jednak z hlediska potřeb zvoleného povolání, jednak s ohledem na zajištění co nejvyšší úrovně vzdělání veškeré mládeže. Dorost v učebním poměru je třeba vidět nejen v roli dnešních generací výrobců materiálních hodnot, ale též s ohledem na perspektivní rozvoj jednotlivých odvětví našeho národního hospodářství. Přitom bude důležité hlavně určit časový rozvrh všeobecného vzdělání mládeže po ukončení povinné školní docházky. Odborná teorie má vedle spolehlivého předpokladu pro ovládnutí zvoleného povolání vytvořit též dobrý základ pro další odborný rozvoj pracovníka po začlenění do normálního pracovního procesu. Bude proto nutné volit obsah a rozsah odborné teorie tak, aby byl v podstatě větší, nežli by odpovídalo okamžitým nárokům přípravy na povolání i současným nárokům povolání vůbec. Při stanovení obsahu a rozsahu odborné teorie je třeba uvážit, že odborný pracovník bude ve svém oboru činný po několik desetiletí, během kterých nastane v jeho pracovním oboru rychlý rozvoj, a proto jeho příprava musí být taková, aby na solidně získaných poznatcích mohl soustavně dále zvyšovat svoji kvalifikaci a nestal se tak brzdou rozvoje. Proto bude zpravidla odborná teorie rozvržena po celou dobu učební poměru, a to zpravidla tak, aby všeobecně vzdělávací předměty vytvářely předpoklady pro lepší zvládnutí odborné teorie, především pokud jde o matematiku, fyziku, chemii a ostatní přírodovědné předměty. Její rozsah však bude různý podle náročnosti jednotlivých učebních oborů, takže u povolání náročnějších bude její rozsah pochopitelně větší než u povolání méně náročných. Jedním z nejdůležitějších problémů je otázka vymezení poměru mezi teorií a praxí, mezi všeobecným a odborným vzděláním. Podle dosavadních zkušeností se dá

předpokládat, že nejhodnější poměr mezi teorií a praxí, který by vyhovoval většině učebních oborů, by se dal vyjádřit při zachování dosavadního časového rozsahu učebních oborů zhruba poměrem 1 : 2. To znamená, že $\frac{1}{4}$ učební doby by byla věnována teorii a $\frac{2}{3}$ odbornému výcviku. Je pochopitelné, že tento poměr nebude možno striktně uplatňovat pro všechny učební obory, zvláště také s ohledem na řešení perspektivy úplného středního školství pro převážnou většinu mládeže, ve které by učňovské školství mělo sehrát důležitou roli.

Při zajišťování odborného výcviku a vyučování všeobecně vzdělávacím a odborným předmětům bude třeba se vyrovnat s dosavadním pojetím a uplatňováním pedagogické zásady o spojování teorie s praxí. Tato zásada byla často při skupinové výchově dělnického dorostu aplikována mechanicky. Spojování teorie s praxí nelze chápat jako pouhý časový předstih odborné teorie před nábívkou dovedností ve cvičné dílně nebo na provozním pracovišti. Vážným nedostatkem bylo, že toto pojetí se v podstatě stalo organizačním principem nejen pro sestavování učebních plánů a osnov a mnohde i pro organizaci celého výchovného procesu a vedlo pak často k mechanickému střídání pobytu učňů tři dny v týdnu v učebně, tři dny v týdnu v učňovské dílně se všemi nevýhodami tohoto postupu. Přitom je třeba zdůraznit, že takto pojaté spojování teorie s praxí se zpravidla týkalo jen jednoho vyučovacího předmětu, a to technologie, kdežto většiny ostatních předmětů se nedotýkalo.

Spojování teorie s praxí je třeba dát v nové soustavě výchovy dorostu pro povolání hlubší význam. Je třeba neustále uplatňovat názor, že spojování teorie s praxí se musí dít jak v učebně, tak i ve cvičné dílně, nebo na provozním pracovišti, a to neustále a důsledně tak, aby vyučování odborné teorii v učebně vytvářelo jednotu mezi teorií a praxí a rovněž tak i ve cvičné dílně nebo na provozním pracovišti — a to specifickým způsobem daným povahou té které činnosti. Takto pojaté uplatňování zásad spojování teorie s praxí pak si nevyžádá mechanické vazby obsahu vyučovacích předmětů na výrobní program dílny, ale umožní vyučovat systematicky, jak to vyžaduje pedagogická zásada soustavnosti. Toto pojetí také umožňuje, aby i při získání odborných dovedností v odborném výcviku bylo postupováno systematicky s ohledem na jejich povahu. Takto pojaté uplatňování principu spojování teorie s praxí nejen že nenaruší spolupráci učitele s mistrem odborného výcviku, ale naopak vyžaduje vyšší formy této spolupráce, vyšší aktivitu a větší vzájemné porozumění pro činnost obou.

Důsledně a účelné uplatňování a zavádění individuálního výcviku vedle výcviku skupinového a pružné uplatňování pedagogické zásady spojování teorie s praxí bude mít přímý vliv na úroveň výchovy dorostu pro dělnická povolání.

Při výchově veškeré mládeže nabývá stále většího významu mimoškolní a mimopracovní výchova, neboť jak také zdůraznil XXI. sjezd KSSS, ideálem komunistické společnosti zůstává zajistit internátní výchovu veškeré mládeži. Je pochopitelné, že i když dočasně snižujeme počet ubytovaných učňů a žádáme též na rodičích větší účast na výchově svých starších dětí nevzdáváme se perspektivy internátní výchovy veškeré mládeže v komu-

nistické společnosti. Mimoškolní a mimopracovní výchova učňovské mládeže však nemůže být zajišťována pouze v internátech a nemůže ji pochopitelně zajistit sám kolektiv výchovných pracovníků učiliště nebo učňovské školy. Velký úkol na tomto úseku připadá společenským organizacím, především ČSM. Avšak správné výchovné působení na učně i v jejich volném čase se může zajistit jen těsnou spoluprací výchovných pracovníků a společenských organizací. V této spolupráci je třeba zajišťovat mimoškolní a mimopracovní výchovu tak, aby vycházela z potřeb odborného výcviku a vyučování, ze zájmů mládeže, z možností podniků a závodních kulturněosvětových a tělovýchovných zařízení a z úkolů a podniků organizace ČSM, ROH a dalších.

V učňovských zařízeních nabývá svého plného uplatnění druhá část známého Leninova výroku o spojení vyučování s výrobní prací, ve kterém Lenin zdůrazňuje, že stejně tak jako spojení vyučování s výrobní prací je nutno zajistit též spojení práce s vyučováním. Je to nutno zdůraznit proto, že na mnoha závodech i v resortech docházelo k podceňování vyučování, učni byli připravováni pouze pro manuální zvládnutí příslušného oboru a vyučování se mnohde zajišťovalo pouze jako nutný nežádoucí přídavek odborné výchovy. Tak např. v Ústředním svazu spotřebních družstev byla výchova učňů organizována tak, že se učni sice prvních deset měsíců učebního poměru účastnili též vyučování, ale po 21 dalších měsících se do školy nedostali. V celém systému pracovních záloh a závodních učňovských škol se vyučování organizovalo tak, že po mechanickém prodloužení učebního poměru ze 2 na 3 roky nebylo ve 3. ročníku učebního poměru vyučování vůbec. Při řešení nových učebních plánů pro odborná učiliště a učňovské školy byl tudíž především sledován cíl rovnoměrnějšího rozdělení vyučovacích předmětů po celou dobu učebního poměru tak, aby bylo na první pohled zřejmé, že jde o učební, nikoli tedy o pracovní poměry. Rozložením učební látky do všech tří ročníků učebního poměru dovoluje též, aby náročnější předměty byly přesunuty ke konci učební doby a aby tak bylo pro vyšší efektivitu vyučování využito věku, kdy se dá předpokládat vyšší fyzická i duševní vyspělost učňů.

Při zajišťování zásady spojit produktivní práci s vyučováním je důležité dbát, aby výchovní pracovníci měli neustále na zřeteli, že hlavní jejich starostí nemůže být plnění plánu, ale především výchovné zřetele při práci, která zajišťuje kvalitní přípravu příštích kvalifikovaných dělníků. Na závodech mnohdy vzniká dojem, že učni jsou takovými pracovními silami, kterými se napomáhá v závodě odstraňovat nedostatek pracovních sil a plnit plánované ukazatele. Někde vznikla snaha organizovat samostatný výrobní závod, zajišťovaný pracovními silami pouze z řad učňů. To nejenom vede k tomu, že výchovní pracovníci jsou odváděni od svého výchovného poslání starostí o plnění výrobního plánu, ale též k tomu, že učeň mnohdy pracuje ve vyšších třídách tarifních kvalifikačních katalogů, než na kterých bude po vyučení pracovat. To mimo jiné vytváří u učňů i jejich rodičů nesprávnou iluzi o kvalifikované práci a nezdravě působí na ostatní kolektiv zaměstnanců, neboť učeň potom nutně přichází na pracoviště s přílišnými nároky. Proto bude správné soustavně přesvědčo-

vat a získávat ředitele závodů a podniků k tomu, aby se na výchovu učňů dívali především jako na výchovný proces, nikoli jako na rychlý zdroj pohotových pracovních sil.

Při výchově nových generací dělnické třídy má zvláštní význam ideově politická práce všech výchovných pracovníků. Zvláště vhodný k provádění této práce je odborný výcvik. Účast učňů na plnění výrobních a hospodářských úkolů podniků, péče o výrobní prostředky svěřované jim v pracovním procesu a přímý výchovný vliv dělnické třídy v závodech vytváří z odborného výcviku učňů školu budoucích socialistických hospodářů závodů. Příznivě zde působí i přirozený blízký vztah učně k tomu, kdo jej učí dovednostem, zručnosti a přesností potřebné ke zvládnutí povolání. Tyto skutečnosti ukazují, že těžiště morální a politické výchovy učňů je především v podnicích, v odborném výcviku, v rukou těch pracovníků, jimž byla svěřena jejich příprava.

Přes mnohé dobré výsledky výchovy učňovské mládeže projevují se dosud mnohé nedostatky v ideově politické výchově učňů. Nemůžeme být plně spokojeni s plněním směrnice X. sjezdu strany, obsažené v referátu prvního tajemníka ÚV KSČ a presidenta republiky s. Novotného, který zdůraznil, že dělnickou mládež je třeba vychovávat k třídnímu uvědomění a hrdosti, ke kázní, pracovitosti a skromnosti. Nedostatečná životní zkušenost učňů ovlivňuje její postoj k vymoženostem našeho společenského zřízení, mládež je pokládá za samozřejmost. Část učňovské mládeže projevuje nezájem o společenské problémy v podnicích, projevují se i sklony k individualismu a egoistickému chápání povinností na pracovištích, nešetrný a neuctivý vztah ke starším dělníkům a k jejich zkušenostem, falešný obdiv k západnímu způsobu života. Jednou z hlavních příčin těchto nedostatků je izolace učňovské mládeže od politického života v podnicích, od přímého vlivu kolektivu dělníků na učně. Další příčinou je nedostatečná péče vedení podniků a společenských organizací na závodě o ideově politickou práci mezi učňovskou mládeží. I zde trvá nebezpečí působení buržoazie a maloměšťáckého egoismu na mládež. Zvláště silně se projevuje tento vliv tam, kde přišli do závodů pracovat bývalí kapitalisté, živnostníci apod. Proto je třeba v zárodku potlačovat projevy buržoazní ideologie v myšlení mladých lidí, všimnout si, kdo je jejich nositelem a vést proti nim ostrý boj.

Při ideově-politické práci mezi učňovskou mládeží je třeba zvláště věnovat pozornost vhodnému spojování odborně-technické stránky výcviku učňů s přístupnou a účinnou politickou agitací a při objasňování technické stránky práce ukazovat též na její ekonomickou stránku a její význam pro zvyšování materiální a kulturní úroveň celé společnosti. Vhodné a přesvědčivé spojování drobné denní práce učňů s vnitropolitickým a mezinárodně politickým děním umožní získat učně k účasti na veřejné činnosti v podniku. Zvláště je nutné výchovně využívat revolučních tradic dělnické třídy zvláště v závodech, ukazovat jim na rozdíly mezi kapitalistickou první republikou a vymoženostmi našeho společenského zřízení, perspektivy socialistické společnosti ve vývoji techniky, v péči o hmotnou a kulturní úroveň pracujících v zemích socialistického tábora ve srovnání s bezprávným politickým a hospodářským postavením pracu-

jících v kapitalistických zemích a rozvíjet mezi učni socialistické soutěžení.

V. I. Lenin učí, že dialekticko-materialistický světový názor, komunistická výchova mládeže není výsledkem biflování pouček a hesel, ale musí být vytvářen jako logický důsledek a logické vývody nezbytných vědomostí, jež lidstvo nashromáždilo. Z této směrnice vyplývá, že rozhodující pro ideově-politickou výchovu mládeže ve vyučování je jeho obsah. Druhou neméně důležitou stránkou je práce učitele. Bylo by tedy nesprávné oddělovat ideově-politickou výchovu učňů od úsilí učitelů za vyšší úroveň vyučovacích výsledků, za splnění požadavků stanovených osnovami.

Závažným nedostatkem je podceňování teorie částí učňovské mládeže, nedostatečná péče o přípravu na vyučování, a z toho vyplývající povrchnost v osvojování poznatků zvláště v obecně vzdělávacích předmětech. Učitelé dosud nevedou proti těmto zjevům dostatečně účinný boj především těsnou spoluprací se všemi výchovnými pracovníky a s masovými organizacemi.

Neoddělitelnou součástí všestranného rozvoje mládeže je mravní, estetická a tělesná výchova. V těchto složkách výchovy jsou dosud značné nedostatky, k jejichž odstranění je nutno spojit úsilí všech výchovných pracovníků a společenských organizací, které se podílejí na výchově dělnického dorostu. Učitelé i ostatní výchovní pracovníci se často omezují jen na uplatňování mravních zásad, jako věčně platných, bez ohledu na třídní charakter morálky a tím i mravní výchovy. Převládá snaha uplatňovat formální stránky společenského chování, místo aby správné chování a jednání mládeže bylo důsledkem plného chápání úkolů a cílů společnosti v etapě budování socialismu. Ve výchovné práci má důležité místo výchova v duchu ušlechtilých lidských vlastností: čestnosti, úcty k člověku a smyslu pro soudružství a přátelství, odvahy, skromnosti a vytrvalosti v překonávání překážek. Ve veškeré výchově a zejména ve výchově v duchu socialistického humanismu se dosud málo využívá výchovné síly umění, zejména českého a slovenského národního umění, umění ruského a sovětského i ostatního klasického a pokrokového umění, a to nejen při vyučování, ale zejména při literární, hudební a výtvarné výchově mimoškolní a mimopracovní organizované odborovými a mládežnickými organizacemi.

Výchova k lásce k vlasti jakožto veliké síle podněcující ke smělym a hrdinským činům v mírovém budování a při obraně země proti nepřátelům není při výchově naší mládeže dosud plně doceněna. Výchova k československému vlastenectví může být účinná jedině tehdy, když bude prolínat veškeré vyučování, musí k ní cílevědomě přispívat i práce mistrů a vychovatelů.

Pro zaměření výchovy učňů v příštích letech je důležité správné posouzení rozsahu i obsahu učebních oborů, správné zhodnocení výsledků zavádění nové technologie, technického rozvoje jednotlivých odvětví, komplexní mechanizace, automatizace a všech nejmodernějších výrobních metod. Již při prvním zběžném pohledu je patrné, že nevystačíme s dosavadním pojetím a zaměřením jednotlivých učebních oborů a specializací. Bude zapotřebí s ohledem na technický rozvoj našeho průmyslu podstatně

změnit jejich náplň. Pro příští úpravu bude ještě ve větší míře platit zásada širší specializace se solidním základem, v některých případech i několika dnešních učebních oborů.

Učňovské školy a odborná učiliště mají být napříště organizovány tak, aby zajišťovaly vedle odborné kvalifikace též vyšší úroveň všeobecného vzdělání. Má-li být v učebním poměru poskytováno mládeži v budoucnu úplné středoškolské vzdělání, je jasné, že ani s dnešní organizací přípravy mládeže nevystačíme. Bude nutné prozkoumat a dobře připravit organizaci výchovy tak, aby bez újmy na odborné kvalifikaci dávaly učňovské školy a odborná učiliště vyšší všeobecné vzdělání. Vycházíme-li z dosavadních zkušeností, kdy na určitou funkci bylo předepsáno určité vzdělání, a tak tu existoval určitý podnikový činitel, který v podobě materiální zainteresovanosti přispíval k tomu, aby si lidé doplňovali své vzdělání na stále vyšší úroveň, musíme vyžadovat, aby ti pracovníci, kteří určují požadavky a vypracovávají kvalifikační charakteristiky jednotlivých povolání, počítali též s tím, že pracovník s vyšším vzděláním má vyšší předpoklady k plnění úkolů na pracovišti a že proto bude správné, aby i pro dělnická povolání byly postupně stanoveny požadavky na vyšší vzdělání, abychom se tak přibližovali k cíli, obsaženému v tezích ústředního výboru KSSS, že totiž již v nejbližších letech budeme požadovat, aby každý náš dělník a rolník měl úplné středoškolské vzdělání. My sice víme, že komunistická společnost bude na všechny pracovníky klást takové požadavky, že bez středoškolského vzdělání by je nebylo možno úspěšně zajistit. Víme však také, že požadavek středoškolského vzdělání nemůžeme jen stroze vyslovit, ale že musíme vytvářet podmínky k tomu, aby středoškolské vzdělání se stalo nezbytnou potřebou nového socialistického člověka. Je proto pochopitelné, že zajištění středoškolského vzdělání nebudeme organizovat pouze tak, že bychom prodloužili školní docházku a stanovili jako školní povinnost pro všechny získat středoškolské vzdělání. K úkolu budeme přistupovat postupně a k jeho zajištění volit též různé metody. Proto se počítá s tím, že budou vytvářeny takové možnosti, aby si pracovník v kterékoli době mohl doplnit své vzdělání na úroveň vzdělání středoškolského večerním, dálkovým nebo externím studiem po ukončení učebního poměru, a to nejen ve věku přímo navazujícím na ukončený učební poměr, ale též ve věku pozdějším. To ovšem předpokládá změnu metod práce i změnu v řízení.

Na odborných učilištích se dosud projevují velké nedostatky v zajišťování učebních osnov a učebnic, takže v některých učebních oborech nejsou dosud ty nejzákladnější předpoklady pro úspěšnou práci. Ministerstvo školství a kultury proto vyvíjí spolu s Ústavem odborného školství značné úsilí, aby pro všechny učební obory, kterých je v novém seznamu učebních oborů 282, byly zajištěny učební osnovy i učebnice, které by se staly základem pro další zlepšování práce. O jak velký úkol jde, vyplyne z toho, že pro odborná učiliště a učňovské školy je třeba zajistit 630 titulů učebnic. Vzhledem k tomu, že v oblasti učňovského školství byla soustavně zanedbávána pedagogická propaganda a že pedagogická věda zůstala tomuto úseku výchovy mládeže nejvíce dlužna, objevují se značné potíže při zajišťování autorů učebnic, o autorech pedagogické literatury pro

výchovné pracovníky ani nemluvě. Nedostatek učebnic i ostatní pedagogické literatury pochopitelně ztěžuje práci učitelům i ostatním výchovným pracovníkům a neumožňuje školské správě účinně řídit zvyšování kvalifikace učitelů, mistrů i vychovatelů. Příprava nových učitelů, mistrů a vychovatelů je jedním z nejvážnějších a časově nejnaléhavějších úkolů. Proto při řešení nové organizace učitelského vzdělání se též řeší příprava učitelů a ostatních výchovných pracovníků OU a UŠ. Jednotlivá opatření se začnou realizovat již od školního roku 1959/60.

Pozornost, kterou naše strana věnuje otázkám výchovy dělnického dorostu, svědčí o významu tohoto úkolu při budování nového společenského řádu. Teprve v naší lidově demokratické republice, stejně jako ve všech státech socialistického typu, naplňují se prorocká slova Karla Marxe: »Jestliže tovární zákonodárství jako první skrovný ústupek, těžce vybojovaný na kapitálu, spojuje s tovární prací jen základní vyučování, není pochyb o tom, že nevyhnutelné dobytí politické moci dělnickou třídou vydobude náležité místo v dělnických školách také teoretickému i praktickému technologickému vyučování.«

Odborné školy

Teze strany a vlády o technickém rozvoji z r. 1956 ukázaly hlavní směry a cesty, jimiž je třeba zajistit v našich podnicích vysokou technickou úroveň výroby a produktivity práce. Významné místo přitom připadá řízení všech výrobních i provozních úseků, které mohou zajistit toliko lidé plně ovládající svůj obor. Úkoly vytyčené XI. sjezdem by nebylo možno do r. 1965 úspěšně splnit, jestliže by se mimo jiné nezlepšila též úroveň pracovníků v provozně technických funkcích. Výrobní podniky a závody se proto snaží, aby všichni provozně techničtí pracovníci, kteří zajišťují výrobní úkoly přímo v dílnách, měli plnou kvalifikaci. Jde zejména o pracovníky ve funkcích mistrů, normovačů, dispečerů, dílenských a výrobních plánovačů, technologů, středně technických pracovníků. Hlavní úkol v přípravě pracovníků těchto kategorií připadá odborným školám. Příprava na odborných školách však má dosud mnohé nedostatky, které jsou předmětem často oprávněné kritiky ze strany podniků. Především se kritizuje nízká úroveň znalostí praxe, nízká úroveň znalostí nových pracovních metod, nových technologických postupů, znalost organizace a normování práce. Tyto nedostatky jsou často důsledkem dosavadního uspořádání výchovy na odborných školách a nemalý vliv na tom má i nízký věk mládeže, která přichází na odborné školy s malou duševní i fyzickou vyspělostí. Odborné školy tak dosud neplní zcela uspokojivě svůj hlavní úkol, tj. zajistit přípravu středně technických kádrů. Je pochopitelné, že nelze odstranit nedostatky pouze tím, že se v dosavadních podmínkách a při zachování dosavadních přijímacích podmínek pouze změní náplň učebních plánů a učebních osnov, i když na druhé straně je zřejmé, že by tyto změny přispěly ke zlepšení úrovně přípravy na odborných školách. Abychom mohli stanovit rozsah i obsah potřebné praxe i teoretického vzdělání na odborných školách, musíme nejprve znát směry a cíle dalšího rozvoje odborných škol. Podle dosavadních názorů se dají určit cíle odborných škol asi takto:

1. odborné školy mají za úkol vychovat pracovníky pro středně technické funkce v závodech všech druhů, i když absolventi odborných škol nemohou být pro tyto funkce již vstupem do odborné školy nijak předurčení.

2. Odborná škola má dát solidní základ v dovednostech příslušného oboru tak, aby absolvent odborné školy byl schopen s úspěchem pracovat též jako kvalifikovaný dělník.

3. Odborná škola má dát svým absolventům takovou míru středoškolského vzdělání, aby mohli s úspěchem pokračovat ve studiu na vysokých školách příslušného směru.

Jak odborné školy dosud plnily tyto své hlavní úkoly?

Pokud jde o přípravu pro středně technické funkce jsou k ní právě ze strany závodů nejvážnější připomínky. Nejčastěji se absolventům odborných škol při nastoupení do závodů vytýká nedostatek praxe a životních zkušeností pro řízení kolektivu starších kvalifikovaných dělníků a celého provozu. I když úroveň teoretických vědomostí z odborných předmětů je poměrně dobrá, chybí často absolventům znalost nejnovějších poznatků vědy a techniky. Vyučování na odborných školách se často opoždí např. za novými technologickými postupy výroby, za zaváděním mechanizace a automatizace celých provozů, takže znalosti absolventa odborné školy mnohde zaostávají. To souvisí i s tím, že na odborných školách přednášejí sice dobří odborníci, kteří jsou však i desítky let mimo provozní praxi, a mnozí z nich se neseznamují se současnou úrovní výroby. Někde nedostatky v odborné teorii jsou též důsledkem toho, že se vyučování na odborných školách důsledně nespojuje s výrobní praxí na závodech a že se provozní praxe většinou omezuje na krátkodobé exkurse do jednotlivých závodů a na seznámení studentů odborných škol pouze s nejelementárnějšími základy příslušného dělnického povolání ve školních dílnách.

Příprava pro kvalifikovanou fyzickou práci nebyla dosud na odborných školách uspokojivě řešena. Vzhledem k tomu, že do odborných škol přicházejí přímo absolventi z osmiletých, z nichž někteří se dosud neúčastnili polytechnického vzdělání, je pochopitelné, že žák odborné školy nemůže vedle poměrně rozsáhlých teoretických vědomostí z odborných i všeobecně vzdělávacích předmětů ovládnout plně též učební obor v několika málo hodinách věnovaných v učebních plánech dílenskému vyučování. Z toho vznikají potíže při začleňování absolventů odborných škol do závodů, kde momentálně nejsou místa středních techniků, neboť absolventi odborné školy se velmi obtížně uplatňují na dělnickém místě příslušného oboru. Tento nedostatek se mnohdy projevuje jako brzda dalšího rozvoje jeho odborných a organizačních kvalit.

V posledních letech odchází stále větší počet absolventů odborných škol studovat na vysoké školy technického směru. Je tomu tak především proto, že jedenáctileté střední školy nejsou s to zajistit kvalitní výběr především na školy technického směru a též proto, že pro další studium technických oborů na vysokých školách dává právě odborná teorie na odborných školách poměrně slušný základ. Přesto se však ze strany vysokých

škol objevují stížnosti na přípravu absolventů odborných škol především v teoretických disciplínách, jako je matematika a fyzika. Při bližším seznámení s učebními plány odborných škol zjistíme příčinu tohoto stavu. V učebních plánech jsou totiž hodiny věnované matematice a fyzice rozloženy tak, že zpravidla končí ve 3. ročníku studia, takže pro žáky, kteří se později rozhodnou studovat na vysoké škole, dochází k nežádoucímu přerušování vyučování matematice a fyzice, které pochopitelně způsobí určité mezery ve znalostech absolventů. Tyto nedostatky působí studentům potíže především v prvních semestrech studia na vysokých školách, zatím co naopak jejich poměrně dobrá odborná příprava jim umožňuje lépe zvládat studium v pozdějším stadiu.

Jak budou tyto nedostatky na odborných školách odstraňovány, a jaké řešení se na úseku odborných škol připravuje?

Odborné školy jsou v naší školské soustavě považovány za zařízení, která dávají žákům těchto škol možnost získat úplné středoškolské vzdělání. Odborné školy jsou tudíž jedním z proudů, který i v budoucnu bude poskytovat mládeži odborné středoškolské vzdělání. Počítá se s tím, že změna výběrových podmínek a prodloužení školní docházky do 15 let umožní lépe zajistit všeobecnou část středoškolského vzdělání jednak tím, že by byly nově zavedeny do učebních plánů některé nové předměty, a že by došlo k rovnoměrnějšímu rozdělení všeobecně vzdělávacích předmětů, především matematiky a fyziky, tak, aby nedocházelo k nežádoucímu přerušování studia před závěrečnou maturitní zkouškou, že by v obsahu těchto předmětů byly lépe vyjádřeny požadavky, které souvisí s dalším studiem na vysokých školách. Vyjdeme-li ze srovnání počtu hodin věnovaných všeobecně vzdělávacím předmětům na jednotlivých typech našich škol, uvidíme, že všeobecně vzdělávací předměty na odborných školách jsou dotovány nejmenším počtem hodin, a to 1880 hodinami proti připravovaným dvanáctiletkám, které počítají s 2760 hodinami, a připravovanými čtyřletými učilišti, kde se počítá s 2100 hodinami. I když přihlížíme k tomu, že i odborné předměty mají určitou všeobecně vzdělávací hodnotu, přesto musíme uvažovat o určitém posílení všeobecně vzdělávacích předmětů na odborných školách.

Základním předpokladem pro řešení uvedených nedostatků na odborných školách bude úprava přijímacích podmínek, protože nemálo nedostatků je možno přičíst tomu, že na odborné školy přicházejí čtrnáctiletí absolventi osmiletě nedostatečně fyzicky i duševně připraveni pro náročné studium na odborných školách. Bude proto nutné upravit přijímací podmínky tak, aby se napříště na odborné školy dostali především ti, kteří po absolvování základní povinné 9leté školy získají určitou předběžnou praxi. V příštích třech letech bude prodloužena školní docházka do 15 let a už to samo bude dobrým předpokladem pro zlepšení práce odborných škol. Přesto se počítá s tím, že se u většiny oborů bude pro vstup na odbornou školu požadovat po absolvování povinné devítileté docházky nejméně jednoroční praxe. Uvažuje se o tom proto, že by jinak nebylo možno zajistit, aby absolventi odborných škol vedle středně technického vzdělání získali též dělnickou kvalifikaci. Aby však předběžná jednoroční praxe zaručovala maximální výsledek, bude organizována

v rámci učebního poměru, a to tak, že by v tom oboru, pro který bude předběžná praxe předepsána, vstoupili všichni uchazeči o studium na odborných školách do učebního poměru, ze kterého by po ročním, eventuálně dvoutletém pobytu byli za pomoci závodu vybírání a závodem vysílání na studium. Takováto organizace výběru by umožnila, aby se učební plány a učební osnovy odborných škol příslušných směrů sestavovaly tak, aby navazovaly nikoli na 9. třídu všeobecně vzdělávací školy, ale na 1. ročník odborných učilišť a učňovských škol a mohly by být tak postaveny na předpokládaných vyšších odborných i všeobecně vzdělávacích znalostech. Je pochopitelné, že požadavek jednorocní předběžné praxe není možno mechanicky vyžadovat u všech studijních oborů, neboť ne pro všechny studijní obory je předběžná praxe nezbytně nutná a není ji možno též ve všech oborech organizovat tak, aby vytvářela maximální předpoklady pro lepší přípravu na příslušných odborných školách. Jde též o to, abychom tam, kde to není nutné, zbytečně neprodlužovali přípravu mládeže a neposunovali tak její začlenění do pracovního procesu na příliš dlouhou dobu. Prodloužením školní docházky do 15 let a zavedením předběžné praxe by absolvent odbornou školu ukončil ve 20 letech. K tomu třeba připočítat 2 léta vojenské služby, takže by mohl začít pracovat a získávat první výrobní zkušenosti teprve ve 22 letech. To je příliš dlouhá doba, než abychom mohli takový způsob všeobecně uplatňovat ve všech typech našich odborných škol. Nebude se proto vyžadovat předběžná praxe např. na hospodářských a zdravotnických školách. Naopak se však bude vyžadovat delší praxe u tak náročných oborů, jako je povolání středního technika v našich uhelných dolech. V každém případě bude třeba přepracovat dnešní učební plány a osnovy na odborných školách tak, aby všem těmto novým aspektům plně vyhovovaly. Musí se v nich ještě více uplatňovat nová technika, nová technologie, organizace výroby, normalizace apod. Těmto požadavkům musí odpovídat též obsah nově vypracovávaných a vydávaných učebnic. Nové pohledy na výchovu středního technika ovlivňují též počet studijních oborů — specialisací, které budou napříště odrážet požadavky na širší specialisací se solidním základem pro určité výrobní odvětví. Je zajímavé, že např. pro strojírenská povolání se podařilo již v této etapě dosáhnout zásadní dohody o podstatném omezení specialisací, zatím co např. v chemickém a spotřebním průmyslu dosud trvá názor a požadavek na poměrně úzké studijní obory. Mimo jiné je to způsobeno tím, že s novou technikou se nejrychleji a nejdříve seznamují strojírenské resorty a strojírenské závody, které tuto techniku pro ostatní odvětví vyrábějí a že proto odraz těchto poznatků nachází též výraz ve správném pochopení rozsahu jednotlivých specialisací.

Absolventům odborných škol se nejčastěji vytýká nedostatek praktických dovedností z kvalifikované fyzické práce, což ztěžuje jejich zařazení, neboť není správné vytvářet u absolventů odborných škol vědomí, že studovali pouze proto, aby vykonávali některou ze středně technických funkcí a nevést je k tomu, že i fyzická práce a jejich dočasné zařazení do dělnického povolání může jejich odbornému růstu jen prospět. Z učebních plánů odborných škol je patrné, že se dílenskému vyučování a praxi na závodech věnuje poměrně nejméně času ze všech typů našich škol. I po-

kusné dvanáctiletky věnují výrobní práci téměř o 200 hodin v celém rozsahu více než školy odborné. Tak např. na průmyslových školách strojnických se věnuje dílenskému vyučování 560 hodin. Přitom jde většinou o praxi v dílnách odborných škol a v menší míře o práci v konstrukčních kancelářích, a téměř ne o práci v provozech závodu, při řízení výroby apod. Bude proto třeba napříště organizovat dílenské vyučování a výrobní praxi v závodech tak, aby nejen připravila absolventy odborných škol dobře pro výkon manuálního povolání, ale též pro funkci organizátorů výroby, kterým střední technik na závodě bezesporu je. Aby odborné školy mohly tyto úkoly zdárně plnit, je nutné věnovat velkou pozornost též přípravě kvalifikovaných učitelů. Přihlédneme-li k tomu, že na odborné školy byl příliv učitelů především odborných předmětů velmi náhodný, že u nás prakticky neexistuje řádná organizace přípravy učitelů těchto předmětů, vidíme, jaký úkol nás do budoucna čeká, chceme-li tento stav brzy napravit. V nové organizaci přípravy učitelů se počítá s tím, že by učitelé odborných předmětů na odborných školách byli připravováni jako většina dosud na vysokých školách příslušného směru, tzn. např. učitelé technických předmětů pro průmyslové školy na vysokých školách technických, učitelé ekonomických předmětů na vysokých školách ekonomických apod. Kromě náležité odborné přípravy v oboru, kterému budou vyučovat, též se jim dostane při studiu řádné přípravy pedagogické, tak aby mohli plně využívat při vyučování svých odborných znalostí. Tedy již během studia na vysoké škole se budou připravovat na své budoucí učitelské povolání. To bude mimo jiné vyžadovat od vysokých škol i vysokých škol technického směru organizovat učitelské studium s příslušnými pedagogickými disciplínami. Jde o úkol značně obtížný, neboť perspektiva, která čeká mladé inženýry v závodě je v mnohém pro mladého člověka lákavější než perspektiva školní praxe. Je to obtížný úkol také proto, že vysoké školy až na výjimky nemají s přípravou učitelů odborných škol téměř žádné zkušenosti a ani všichni vysokoškolští učitelé nejsou připraveni natolik, aby mohli s úspěchem vychovávat mladé učitele.

Aby byla zajištěna řádná příprava přestavby odborného školství, počítá se s tím, že jednotlivá opatření se budou zavádět postupně až do r. 1965, neboť i z hlediska plánovacích orgánů není možné např. ve specializacích dělat podstatné změny během pětiletého plánu. Uvažuje se, že k první úpravě by došlo při vstupu do třetího 5LP, to je ve šk. r. 1961/62.

Na odborných školách působí značný počet starších učitelů, kteří odešli z podnikové praxe již před delším časem a někteří z nich neměli možnost doplnit si nové znalosti o nejnovější výrobě. Proto bude vedle výchovy nových adeptů učitelského povolání nutno věnovat též zvýšenou pozornost zvyšování a doplňování kvalifikace těch učitelů, kteří na odborných školách již řadu let působí. Domníváme se, že by si měl za každých pět let učitel odborných předmětů během několikaměsíčního pobytu v závodě doplnit své praktické znalosti. Na odborných školách bude třeba věnovat pozornost nejen nové technice, ale též výchovné práci, neboť není žádným tajemstvím, že je mnohými odbornými školami často podceňována a nevěnuje se jí ani ze strany ředitelů, učitelů, ani společenských organizací dostatečná pozornost.

Zasedání ÚV naší strany v dubnu letošního roku se velmi podrobně zabývalo úkoly škol a výchovných zařízení. Odborným školám, odborným učilištím a učňovským školám byly uloženy mimořádně závažné úkoly. Školy a učiliště mohou tyto závažné úkoly plnit jenom tehdy, postarají-li se o těsnější spolupráci navzájem i o těsnější spolupráci se všeobecně vzdělávacími školami, a to jak středními, tak i základními. Často totiž dochází k tomu, že odborná učiliště, učňovské i odborné školy se při kritice nedostatků jejich práce odvolávají na nedostatečnou přípravu žáků osmiletých škol, kteří na tyto školy přicházejí studovat. Je nesporné, že základní osmiletá škola má vážné nedostatky ve své práci. Ovšem je také nesporné, že tyto nedostatky neodstraní sama bez pomoci ostatních typů škol. A má-li se stát výchova našich příštích generací věcí celé naší společnosti, musí se stát především věcí všeho učitelstva.

Вацлав Гендрых:

Задачи профессиональных школ в борьбе за завершение строительства социализма

Автор рассматривает важные задачи специальных училищ, ученических школ и ремесленных школ, вытекающие из решений XI съезда КПЧ о завершении строительства социализма в Чехословакии. Профессиональные школы должны обеспечить подготовку квалифицированных рабочих, средне-технического персонала и мастеров для всех отраслей народного хозяйства. В соответствии с автоматизацией и механизацией производства и с меняющимся характером труда на производстве они должны давать специальное образование и специальную подготовку, а вместе с тем, постепенно, и общее образование на уровне средней школы. Согласно решениям XI съезда КПЧ к 1970 г. преобладающая часть молодежи должна получить полное среднее образование. Это позволит ученикам ученических школ и профессиональных училищ продолжать обучение по своей специальности в высшей школе. Задачи завершения строительства социализма вызывают необходимость, чтобы профессиональные школы готовили всесторонне образованных людей и хорошо подготовленных по специальности кадры. С этих точек зрения необходимо будет решать серьезные проблемы, возникающие в работе и содержания преподавания в профессиональных школах.

Václav Hendrych

The Tasks of Vocational Schools in the Campaign for Completing Socialist Construction

The author deals with the important tasks of vocational training centres, apprentices schools and technical schools, resulting from the resolution of the XIth Congress of the Communist Party of Czechoslovakia on the completion of socialist construction in Czechoslovakia. Vocational schools are supposed to provide skilled workers, medium-grade technicians and foremen for all branches of our national economy. In accordance with automation and mechanisation of production and the changing character of labour in production they are to provide technical education and technical training, but gradually also general education on the secondary school level. According to the resolution of the XIth Congress of the Communist Party of Czechoslovakia, by the year 1970 an overwhelming majority of the youth shall have received complete secondary education. Thus it will be made possible also for pupils of apprentices' schools and technical training centres to study their trade at the universities and other institutions of higher education. The tasks of the completion of socialist construction demand that vocational schools bring up universally educated and technically well-trained personnel. From this point of view important problems will have to be solved concerning the work and content of vocational schools.